

ความไร้เสถียรภาพของ สินค้าเกษตรกรรม

พิพิธ สุภพิพัฒน์
อติสร สุชะทัต

ความนำ

ความไม่เสถียรภาพทางเศรษฐกิจ เป็นเป้าหมายสำคัญอย่างหนึ่งนอกเหนือจากด้านการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างมั่นคงและการกระจายรายได้อย่างเสมอภาคที่ทุก ๆ ประเทศต้องการจะบรรลุ สำหรับประเทศกำลังพัฒนาซึ่งมีระบบเศรษฐกิจที่ขึ้นอยู่กับ การส่งออกของสินค้าขั้นปฐมเพียงไม่กี่อย่างนั้น ปัญหาสำคัญที่ประเทศเหล่านี้ต้องเผชิญอยู่ ก็คือการที่ราคาสินค้าขั้นปฐมที่เป็นสินค้าออกมีความผันผวนมาก อันมีสาเหตุสำคัญเนื่องมาจากสินค้าขั้นปฐมมีลักษณะขาดความคล่องในการปรับตัวทั้งทางด้านอุปสงค์และด้านอุปทานต่อการเปลี่ยนแปลงด้านราคา ซึ่งยังผลให้เกิดการขาดเสถียรภาพในด้านการส่งออก และส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจส่วนรวมของประเทศได้ ปัญหาเกี่ยวกับการขาดเสถียรภาพในด้านการส่งออก เป็นเรื่องที่น่าสนใจเศรษฐศาสตร์ให้ความสนใจอย่างกว้างขวาง การศึกษาที่สำคัญๆ ในด้านนี้ ได้แก่ ผลงานของคอปพอกค์ (Coppock)¹ และ แมคบี็น (Macbean)²

สำหรับกรณีของประเทศไทยนั้น จากการศึกษาของคอปพอกค์³ ปรากฏว่าในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2489-2501 ประเทศไทยมีความไร้เสถียรภาพด้านการส่งออกค่อนข้างมาก จัดเป็นประเทศที่มีความไร้เสถียรภาพด้านการส่งออกสูงเป็นอันดับ 9 ในบรรดาประเทศทั้งหมด 83 ประเทศที่ทำการศึกษา และจากการศึกษาของ พิบูลย์ ลิมปประภัทร⁴ ปรากฏว่าในช่วง

ระหว่างปี พ.ศ. 2499-2512 ความไร้เสถียรภาพของการส่งออกมีผลกระทบที่ไม่รุนแรง โดยตรงต่อรายได้รวมของประเทศ การนำเข้าและรายได้ของรัฐ อย่างไรก็ตาม วารินทร์ วงศ์หาญเขาวี กลับพบว่าในระหว่างช่วงปี พ.ศ. 2498-2510 ไม่มีหลักฐานปรากฏแน่ชัดว่า ความไร้เสถียรภาพด้านการส่งออกมีความสัมพันธ์กับความไร้เสถียรภาพทางเศรษฐกิจภายในประเทศ ซึ่งข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับข้อสรุปที่สำคัญอย่างหนึ่งจากผลการศึกษาของ แมกบินี่ ส่วนผลการศึกษาที่เน้นเกี่ยวกับสาเหตุของความไร้เสถียรภาพของสินค้าส่งออกของประเทศไทย นั้น ที่สำคัญได้แก่การศึกษาของพรายพล คุ่มทรัพย์⁷ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า สินค้าออกที่สำคัญๆ ของประเทศไทย มีสาเหตุของความไร้เสถียรภาพแตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม การศึกษาเกี่ยวกับความไร้เสถียรภาพในระดับท้องถิ่นที่เป็นแหล่งผลิต ยังมีได้มีผู้สนใจศึกษากันอย่างจริงจัง

เนื่องจากการส่งออกของประเทศไทยส่วนใหญ่ประกอบด้วยสินค้าเกษตรกรรมใน อัตราส่วนที่สูง และนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 เป็นต้นมา สินค้าเกษตรกรรมที่เป็นสินค้าออกที่สำคัญได้กระจายมากประเภทขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเภทพืชไร่ เช่น ข้าวโพก และ มันสำปะหลัง ได้กลายเป็นสินค้าออกที่สำคัญที่ติดเทียมกับสินค้าออกแต่ดั้งเดิมของประเทศ คือ ข้าวและยางพารา ผลผลิตของพืชเศรษฐกิจใหม่ๆ เหล่านี้ ได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว เพื่อสนองตอบต่อความต้องการจากต่างประเทศที่มีเพิ่มขึ้น โดยที่พืชเศรษฐกิจใหม่ๆ เหล่านี้ ต้องพึ่งตลาดใหญ่จากต่างประเทศ ถ้าหากมีความผันผวนในด้านการราคาและด้านปริมาณการส่งออก ก็ย่อมมีผลกระทบโดยตรงต่อเกษตรกรผู้ผลิต ดังนั้น จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจที่จะศึกษาว่า การส่งออกของพืชเศรษฐกิจใหม่ๆ ที่มีใช้เป็นสินค้าส่งออกแต่ดั้งเดิมของประเทศมีปัญหาการขาดเสถียรภาพอย่างไรหรือไม่ และการขาดเสถียรภาพที่ระดับผู้ผลิตเป็นอย่างไร สาเหตุของความไร้เสถียรภาพ ณ ระดับส่งออก กับระดับท้องถิ่น เหมือนกันหรือไม่อย่างไร ผลของการศึกษาในเรื่องเหล่านี้ จะช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาการขาดเสถียรภาพเพิ่มพูนขึ้นจากที่มีอยู่เดิม อันอาจเป็นประโยชน์ต่อการแก้ไข้ปัญหา (ถ้าหากจำเป็นต่อกรณี) ให้เกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้นได้

วัตถุประสงค์และขอบเขตของการศึกษา

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะทำการศึกษาดังความไร้เสถียรภาพของสินค้าเกษตรกรรมที่มีใช้สินค้าออกแต่ดั้งเดิมของประเทศไทย 3 ชนิด คือ ข้าวโพก มันสำปะหลัง และ ปอแก้ว โดยจะครอบคลุมเรื่องสำคัญ ดังนี้

1) เปรียบเทียบความรุนแรงของความไร้เสถียรภาพที่ระดับส่งออกและระดับท้องถิ่นภายในประเทศทั้งในด้านราคา ปริมาณ และรายได้

2) วิเคราะห์เปรียบเทียบสาเหตุของความไร้เสถียรภาพที่ระดับส่งออก และระดับท้องถิ่นภายในประเทศ

ในกรณีการศึกษาถึงความไร้เสถียรภาพ ณ ระดับท้องถิ่นภายในประเทศของสินค้าเกษตรกรรมแต่ละชนิด จะแยกพิจารณาตามเขตเศรษฐกิจที่เป็นแหล่งผลิตใหญ่ ๆ ของสินค้าเกษตรกรรมที่เกี่ยวข้องนั้น ซึ่งสรุปได้ดังนี้ คือ

ชนิดของสินค้าเกษตรกรรม	เขตเศรษฐกิจ ^๕
ข้าวโพค	5, 6, 7, 8, 9
มันสำปะหลัง	1, 3, 5, 15
ปอแก้ว	1, 2, 3, 4, 5

ระเบียบวิธีการศึกษา

การศึกษาถึงความรุนแรงของความไร้เสถียรภาพ จะอาศัยค่าดัชนีความไร้เสถียรภาพเป็นเครื่องชี้ การหาค่าดัชนีความไร้เสถียรภาพที่ใช้ในการศึกษานี้ จะใช้วิธีการของคอปพอคค์^๖ กล่าวคือ ดัชนีความไร้เสถียรภาพ (I) จะแสดงถึงค่าเฉลี่ยของความผันแปรแต่ละปีที่เกิดเป็นเปอร์เซ็นต์ ภายหลังจากการปรับค่าแนวโน้มแล้ว โดยดัชนีความไร้เสถียรภาพ (I) จะคำนวณโดยหาค่า antilog ของ $\sqrt{V \log}$ แล้วลบด้วย 1 และเลื่อนจุดทศนิยมไป 2 ตำแหน่ง โดย $V \log$ มีสูตรที่มา คือ

$$V \log = \frac{\sum (\log \frac{X_{t+1}}{X_t} - m)^2}{N-1}$$

โดยที่ X_t คือค่าของตัวแปรที่เวลา t

X_{t+1} คือค่าของตัวแปรที่เวลา t + 1

m คือค่าเฉลี่ยของผลต่างของค่า $\log X_t$ กับ $\log X_{t+1}$,

$\log X_{t+1}$ กับ $\log X_{t+2}$, $\log X_{t+2}$ กับ $\log X_{t+3}$, ...

N คือจำนวนปีของข้อมูลที่ใช้

สำหรับการวิเคราะห์ถึงสาเหตุของความไร้เสถียรภาพนั้น จะอาศัยวิธีการที่ใช้โดยพรายพล คู่ مترพัย¹⁰ ซึ่งสรุปได้ว่าสาเหตุของการขาดเสถียรภาพจะเนื่องมาจากอิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงทางด้านอุปสงค์และอุปทาน ซึ่งสามารถแยกออกเป็น 4 ลักษณะด้วยกัน ดังนี้

- กรณีที่ 1 การเลื่อนไปของเส้นอุปทานโดยมีเส้นอุปสงค์ลาดชันมาก (ไม่ยืดหยุ่น)
  - กรณีที่ 2 การเลื่อนไปของเส้นอุปทานโดยมีเส้นอุปสงค์ลาดชันน้อย (ยืดหยุ่นมาก)
  - กรณีที่ 3 การเลื่อนไปของเส้นอุปสงค์โดยมีเส้นอุปทานลาดชันมาก (ไม่ยืดหยุ่น)
  - กรณีที่ 4 การเลื่อนไปของเส้นอุปสงค์โดยมีเส้นอุปทานลาดชันน้อย (ยืดหยุ่นมาก)
- ในการพิจารณาว่า การไร้เสถียรภาพจะเข้ากรณีหนึ่งกรณีใดนั้น มีหลักเกณฑ์ ดังนี้

กรณี	หลักเกณฑ์
1	$I_r < I_p$ หรือ I_q ; $I_q < I_p$; $R_{rp}^2 > R_{rq}^2$
2	$I_r < I_p$ หรือ I_q ; $I_p < I_q$; $R_{rp}^2 < R_{rq}^2$
3	$I_r > I_p > I_q$; $R_{rp}^2 > R_{rq}^2$
4	$I_r < I_q < I_p$; $R_{rp}^2 < R_{rq}^2$

โดยที่ I_q = คำนีความไร้เสถียรภาพด้านปริมาณ

I_p = คำนีความไร้เสถียรภาพด้านราคา

I_r = คำนีความไร้เสถียรภาพด้านรายได้ (หรือมูลค่า)

R_{rp}^2 = สหสัมพันธ์ระหว่างการแปรผันของรายได้กับการแปรผันของราคา

R_{rq}^2 = สหสัมพันธ์ระหว่างการแปรผันของรายได้กับการแปรผันของปริมาณ

ในการศึกษาความไร้เสถียรภาพ ณ ระดับส่งออกและระดับท้องถิ่น จะอาศัยข้อมูลระหว่าง ปี พ.ศ. 2511-2520 ความจริงแล้วช่วงเวลาที่ใช้ในการศึกษาควรจะมากกว่า 15 ปี

จึงจะเหมาะสม อย่างไรก็ตาม เนื่องจากข้อมูลระดับท้องถิ่นที่แยกตามเขตเศรษฐกิจ ก่อนหน้าปี พ.ศ. 2511 มิได้มีรวบรวมไว้ สำหรับข้อมูลด้านการส่งออกแม้จะมีครบถ้วนย้อนหลังไปกว่า 15 ปี ก็ตาม แต่ในการศึกษาได้ใช้ข้อมูลระหว่างปี 2511–2520 เพียง 10 ปี ทั้งนี้ เพื่อให้การเปรียบเทียบความไร้เสถียรภาพ ณ ระดับส่งออกและระดับท้องถิ่น อยู่ในช่วงระยะเวลาเดียวกัน (ดูข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาได้จากภาคผนวกที่ 2)

ผลการศึกษา

ผลของการคำนวณค่าดัชนีความผันแปรต่าง ๆ (I_p , I_q , และ I_r) ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างการแปรผันของรายได้กับการแปรผันของราคา (R_{rp}^2) และระหว่างการแปรผันของรายได้กับการแปรผันของปริมาณ (R_{rq}^2) และลักษณะกรณีของความไร้เสถียรภาพของข้าวโพคมันสำปะหลังและปอแก้ว ณ ระดับส่งออก และระดับท้องถิ่น สรุปได้ดังนี้

	I_p	I_q	I_r	R_{rp}^2	R_{rq}^2	กรณีความไร้เสถียรภาพ
ข้าวโพค						
ระดับส่งออก	25.84	30.54	32.84	0.0003	0.90	IV**
ระดับท้องถิ่น						
เขต 5	26.60	83.77	110.27	0.001	0.87	IV
เขต 6	26.60	44.15	47.00	0.005	0.32	IV
เขต 7	27.16	95.69	133.65	0.20	0.98	IV
เขต 8	27.37	24.18	46.47	0.69	0.53	III
เขต 9	25.36	50.37	64.33	0.20	0.60	IV
เฉลี่ย	26.62	59.63	80.34			
มันสำปะหลัง						
ระดับส่งออก	7.77	19.37	19.27	0.11	0.40	II**

หมายเหตุ ** สอดคล้องกับผลการศึกษาของ พรายพล คุ่มทรัพย์

	I_p	I_q	I_r	R_{rp}^2	R_{rq}^2	กรณีความไร้เสถียรภาพ
ระดับท้องถิ่น						
เขต 1	44.05	45.50	74.40	0.02	0.63	IV
เขต 3	86.62	69.30	188.86	0.84	0.35	III
เขต 5	29.82	42.14	66.82	0.18	0.30	IV
เขต 15	22.88	18.20	12.59	0.03	0.05	*
เฉลี่ย	45.84	43.79	85.66			
ป้อมแก้ว						
ระดับส่งออก	13.21	23.48	26.31	0.005	0.21	II
ระดับท้องถิ่น						
เขต 1	23.09	58.90	75.77	0.001	0.85	IV
เขต 2	15.90	57.41	61.00	0.02	0.91	IV
เขต 3	18.27	31.34	84.50	1.64	0.49	*
เขต 4	21.88	35.51	55.00	0.02	0.87	IV
เขต 5	19.32	43.84	45.11	0.08	0.94	IV
เฉลี่ย	19.69	45.40	56.28			

หมายเหตุ * กรณีของความไร้เสถียรภาพมีความคลุมเครือ ไม่สามารถบอกได้ว่าเข้ากรณีหนึ่งกรณีใดได้อย่างชัดเจน

การวิเคราะห์ผลของการศึกษาที่ปรากฏข้างต้น สามารถที่จะแยกพิจารณาในประเด็นสำคัญๆ ได้ดังต่อไปนี้

1) ในกรณีของข้าวโพดนั้น ปรากฏว่าความไร้เสถียรภาพ ณ ระดับส่งออก มีสาเหตุมาจากการที่เส้นอุปสงค์เลื่อนไปโดยเส้นอุปทานมีความลาดชันน้อย (ยืดหยุ่นมาก) การที่

เส้นอุปสงค์เคลื่อนไปเป็นสาเหตุของความไร้เสถียรภาพน่าจะสอดคล้องกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ทั้งนี้ เพราะการส่งข้าวโพดออกของประเทศไทย พึ่งตลาดใหญ่ที่สำคัญ 2 แห่ง คือ ญี่ปุ่น และไต้หวัน ซึ่งมีการทำสัญญาตกลงซื้อขายกันล่วงหน้า ผู้ซื้อข้าวโพดไทย 2 รายใหญ่นี้ ถึงแม้ว่าจะพยายามหาทางซื้อข้าวโพดจากแหล่งอื่น ๆ เพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรองของตนให้ดีขึ้นก็ตาม แต่ก็ยังจำเป็นต้องพึ่งข้าวโพดจากประเทศไทย ในขณะที่เดียวกัน ความต้องการข้าวโพดไทยจากผู้ซื้อประเทศอื่น ๆ ก็ได้เพิ่มขึ้นมาก ดังนั้น จึงเชื่อได้ว่าอุปสงค์จากต่างประเทศมีอิทธิพลต่อความไร้เสถียรภาพของรายได้

สำหรับในระดับท้องถิ่นนั้น สาเหตุของความไร้เสถียรภาพของรายได้เป็นกรณีเดียวกับในระดับส่งออก ยกเว้นแต่เขต 8 ซึ่งแตกต่างไปเฉพาะในกรณีที่เส้นอุปทานมีความยืดหยุ่นน้อย แทนที่จะยืดหยุ่นมากเท่านั้น ความไร้เสถียรภาพของรายได้ ณ ระดับท้องถิ่นที่เนื่องมาจากการเคลื่อนไปของเส้นอุปสงค์ เป็นเรื่องไม่น่าแปลก ทั้งนี้ เพราะการส่งข้าวโพดออกของไทย ใช้วิธีการตกลงสัญญาซื้อขายกับผู้ซื้อรายใหญ่ล่วงหน้า จึงทำให้ตลาดข้าวโพดภายในประเทศมีการเก็งกำไรกันมาก โดยมีพ่อค้าภายในประเทศแข่งขันกันกว้านซื้อข้าวโพดจากแหล่งผลิต เพื่อขายต่อให้ผู้ส่งออกอีกทอดหนึ่ง อุปสงค์จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความไร้เสถียรภาพขึ้น ส่วนกรณีที่เส้นอุปทานของข้าวโพดในเขต 8 มีความยืดหยุ่นต่ำ อาจมีสาเหตุเนื่องมาจากเนื้อที่เพาะปลูกข้าวโพดในเขตนี้นี้ ไม่สามารถขยายเพิ่มขึ้นได้มากเมื่อเทียบกับเขตอื่น ๆ

2) สำหรับกรณีของมันสำปะหลังจากผลการศึกษาพบว่า ความไร้เสถียรภาพในระดับส่งออก มีสาเหตุสำคัญมาจากการที่เส้นอุปทานเคลื่อนไปโดยที่เส้นอุปสงค์มีความลาดชันน้อย (ยืดหยุ่นมาก) การที่อุปทานของมันสำปะหลังเคลื่อนไป อาจจะอธิบายได้ว่า เนื่องมาจากที่มันสำปะหลังมีความต้องการจากต่างประเทศมากขึ้น และการปลูกมันสำปะหลังให้ผลตอบแทนสูงกว่าพืชอื่น ทำให้มีเกษตรกรที่เคยปลูกพืชอื่น หันมาปลูกมันสำปะหลัง ทำให้อุปทานของมันสำปะหลังเพิ่มขึ้นมาก¹¹ การที่ราคามันสำปะหลังเมื่อเปรียบเทียบแล้วสูงกว่าราคาปอ มีผลทำให้ชาวไร่ปอในภาคตะวันออกเฉียงเหนือหันมาปลูกมันสำปะหลังทดแทนเป็นจำนวนมาก¹² นอกจากนี้ยังเชื่อได้ว่ามีการปลูกมันสำปะหลังทดแทนข้าวโพดและอ้อยด้วย¹³ สำหรับกรณีที่เส้น

อุปสงค์ของมันเป็นค่าลบ ๗ ระดับส่งออกมีความยืดหยุ่นสูง อาจอธิบายได้ว่าเป็นเพราะมัน
 ค่าลบใช้เป็นตัวคูณในการผลิตอาหารสัตว์ ซึ่งมีพืชอื่น ๆ สามารถทดแทนได้เป็นจำนวน
 มากมายหลายชนิด ฉะนั้น การเปลี่ยนแปลงในค่านายหน้าย่อมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใน
 ปริมาณความต้องการในอัตราที่สูงกว่า

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในระดับท้องถิ่น ความไร้เสถียรภาพของรายได้มีสาเหตุ
 มาจากการเลื่อนไปของเส้นอุปสงค์โดยที่เส้นอุปทานมีความยืดหยุ่นมากในเขต 1 และเขต 5 และ
 น้อยเฉพาะในเขต 3 เท่านั้น การที่อุปสงค์มีอิทธิพลมากต่อความไร้เสถียรภาพในระดับท้องถิ่น
 อาจเป็นเพราะสภาพการแข่งขันระหว่างโรงงานต่าง ๆ ที่ผลิตมันเส้นและมันอัดเม็ด ซึ่งต้องใช้
 มันสำปะหลังเป็นวัตถุดิบหลัก โรงงานเหล่านี้ได้เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก และบางครั้งต้อง
 ซื้อหัวมันสำปะหลังจากนอกเขตห่างไกลจากที่ตั้งของโรงงาน สำหรับในเขต 15 ซึ่งเป็นแหล่ง
 ผลิตมันสำปะหลังใหญ่มาแต่ดั้งเดิมนี้ สาเหตุของความไร้เสถียรภาพมีความคลุมเครือ ไม่
 สามารถที่จะอธิบายได้ว่าเข้ากรณีหนึ่งกรณีใดได้อย่างชัดเจน

3) ในกรณีความไร้เสถียรภาพของปอแก้ว ผลปรากฏว่าในระดับส่งออก สาเหตุ
 ของความไร้เสถียรภาพเนื่องมาจากการที่เส้นอุปทานเลื่อนไปโดยที่เส้นอุปสงค์มีความลาดชันน้อย
 (ยืดหยุ่นมาก) เช่นเดียวกับกรณีของมันสำปะหลัง การเลื่อนไปของเส้นอุปทานของปอแก้วเป็น
 ไปในทิศทางตรงกันข้ามกับมันสำปะหลัง จากการที่ชาวไร่ปอแก้วหันไปปลูกมันสำปะหลัง
 ทำให้ผลผลิตปอและการส่งออกของปอลดน้อยลงมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516
 เป็นต้นมา ส่วนการที่เส้นอุปสงค์ของปอแก้ว ๗ ระดับส่งออกมีความยืดหยุ่นสูง ก็เนื่องมาจาก
 ปอแก้วมีสินค้าที่ใช้ทดแทนกันได้เกือบสมบูรณ์ คือ ปอกระเจา ถ้าราคาปอแก้วเปลี่ยนแปลง
 เพียงเล็กน้อย จะมีผลกระทบต่อปริมาณความต้องการในอัตราที่สูงกว่า

สำหรับในระดับท้องถิ่นนั้น ความไร้เสถียรภาพของปอแก้วทุกเขตที่ทำการศึกษา
 ยกเว้นเขต 3 มีสาเหตุมาจากการที่อุปสงค์เลื่อนไปโดยที่เส้นอุปทานมีความลาดชันน้อย (ยืดหยุ่น
 มาก) ทั้งนี้ เนื่องจากมีการเก็งกำไรในการซื้อขายปอแก้วในระดับท้องถิ่น เช่นเดียวกับกรณี

ของข้าวโพดและมันสำปะหลัง สำหรับเขต 3 นั้น ปรากฏว่าสาเหตุของความไร้เสถียรภาพมีความคลุมเครือ ไม่สามารถระบุได้อย่างแน่นอนว่าเข้าข่ายกรณีหนึ่งกรณีใดได้

4) เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบความไร้เสถียรภาพ ณ ระดับส่งออกกับระดับท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นในตำราราคา ปริมาณ และมูลค่า ผลปรากฏว่าพืชทั้ง 3 ชนิดที่ทำการศึกษา มีความไร้เสถียรภาพที่ระดับท้องถิ่น มีความรุนแรงมากกว่าที่ระดับส่งออก เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากว่า อุปสงค์ของสินค้าเกษตร ณ ระดับท้องถิ่น เป็นอุปสงค์สืบเนื่อง (Derived Demand) จากอุปสงค์ในระดับส่งออกอีกทอดหนึ่ง และเนื่องจากการผลิตสินค้าเกษตรแม้เป็นประเภทพืชไร่ ก็ต้องใช้ระยะเวลาพอสมควร การที่มีอุปสงค์เพิ่มขึ้นในระยะเวลาใดเวลาหนึ่งยากที่อุปทานจะเพิ่มตอบสนองได้ทันที และเมื่อมีอุปทานเพิ่มขึ้นมาในระยะเวลาต่อมา อุปสงค์อาจจะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ดังนั้น การปรับตัวของอุปสงค์และอุปทานในระดับท้องถิ่น จึงมีความผันผวนมากกว่าในระดับส่งออก

5) เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบความไร้เสถียรภาพในตำราราคากับความไร้เสถียรภาพในตำราปริมาณปรากฏว่า ในระดับส่งออกพืชทั้ง 3 ชนิด มีความไร้เสถียรภาพในตำราปริมาณสูงกว่าความไร้เสถียรภาพในตำราราคา ส่วนในระดับท้องถิ่นข้าวโพดกับปอแก้วมีความไร้เสถียรภาพในตำราปริมาณรุนแรงกว่าความไร้เสถียรภาพทางตำราราคาเช่นเดียวกับในระดับส่งออก แต่ในกรณีมันสำปะหลังความไร้เสถียรภาพทั้ง 2 ด้าน ไม่สู้จะแตกต่างกันเท่าใดนัก ดังนั้น ความไร้เสถียรภาพในตำรารายได้ทั้งในระดับส่งออก และระดับท้องถิ่นจึงมีผลมาจากความไร้เสถียรภาพในตำราปริมาณมากกว่ามาจากตำราราคา

6) ความไร้เสถียรภาพของการส่งออก จากผลการศึกษา¹⁴ สามารถที่จะเปรียบเทียบับผลงานของผู้วิจัยที่มีมาก่อนหน้านี้ เพื่อพิจารณาว่ามีความเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่อย่างไร จากการเปรียบเทียบกับผลงานของ พิบูลย์ ลิ้มประภัทร ผลปรากฏดังนี้¹⁴

		I_p	I_q	I_r
ข้าวโพด	(1)	25.84	30.54	32.84
	(2)	7.22	26.53	24.47

		I_p	I_q	I_r
มันสำปะหลัง	(1)	7.77	19.37	19.27
	(2)	8.53	24.92	17.45
ปอแก้ว	(1)	13.21	23.48	21.31
	(2)	15.64	30.72	32.18

หมายเหตุ : (1) จากผลการศึกษานี้ใช้ข้อมูลระหว่างปี พ.ศ. 2511–2520 (ดูหน้า 153–154)
 (2) จากผลการศึกษาของ พิบูลย์ ลิมประภทร¹⁵ ใช้ข้อมูลระหว่างปี 2499–2512 ถัดนี้ค่าความไร้เสถียรภาพของ พิบูลย์ ลิมประภทร ใช้สูตรของ กอพพอคค์ เช่นเดียวกับที่ใช้ในการศึกษานี้

จะเห็นได้ว่า ความไร้เสถียรภาพของข้าวโพด ทั้งทางด้านราคา ปริมาณ และมูลค่า มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นในระหว่าง 2 ช่วงเวลาที่ใช้เปรียบเทียบกัน ส่วนมันสำปะหลังนั้น ปรากฏว่าความไร้เสถียรภาพลดลงในทั้งด้านราคาและปริมาณ และเพิ่มขึ้นในด้านมูลค่า สำหรับปอแก้ว ความไร้เสถียรภาพของราคา ปริมาณ และมูลค่า มีแนวโน้มลดลงทั้ง 3 ด้าน

บทสรุป

ผลของการศึกษาเกี่ยวกับความไร้เสถียรภาพของสินค้าเกษตรกรรม โดยใช้พืชทั้ง 3 ชนิด ที่มีใช้เป็นสินค้าออกสำคัญทั้งเดิมของประเทศ คือ ข้าวโพด มันสำปะหลัง และปอแก้ว เป็นกรณีตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า ความไร้เสถียรภาพของสินค้าแต่ละชนิดที่ระดับส่งออกมีสาเหตุแตกต่างกัน และสินค้าชนิดเดียวกัน มีสาเหตุความไร้เสถียรภาพที่ระดับส่งออกแตกต่างกันไปจากระดับท้องถิ่น สาเหตุของความไร้เสถียรภาพในระดับท้องถิ่นของพืชทั้ง 3 ชนิด เนื่องมาจากการเคลื่อนไหวของเส้นอุปสงค์ อย่างไรก็ตาม ความไร้เสถียรภาพทั้งทางด้านราคา ปริมาณ และรายได้ ที่ระดับท้องถิ่นมีความรุนแรงกว่าระดับส่งออก และทั้งสองระดับ ความไร้เสถียรภาพทางด้านรายได้มีสาเหตุมาจากความไร้เสถียรภาพทางด้านปริมาณมากกว่าราคา ดังนั้น การที่รัฐบาลจะรักษาเสถียรภาพของสินค้าเกษตรกรรมชนิดต่างๆ จึงไม่สามารถใช้มาตรการเดียวกันได้ และมาก การที่ผู้ควมมุ่งแก้ไขปัญหาค่าความไร้เสถียรภาพทางด้านปริมาณเป็นสำคัญ

เชิงอรอด

1. Joseph D. Coppock, *International Economic Instability*, New York : McGraw-Hill Book Co., Inc., 1962.
2. Alasdair I. Macbean, *Export Instability and Economic Development*, London : George Allen & Unwin Ltd., 1966.
3. Coppock, *op.cit.*, p. 50.
4. Piboon Limprapat, "Thailand's Export Instability and Its Effects : 1956-1969," *เศรษฐศาสตร์ปริทัศน์*, ปีที่ 1, ฉบับที่ 2 กันยายน 2514 หน้า 101-148
5. วารินทร์ วงศ์หาญเชาว์ "ความไร้เสถียรภาพทางการค้าระหว่างประเทศ กับความไร้เสถียรภาพทางเศรษฐกิจภายในประเทศไทย." *เศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ*, ปีที่ 3, ฉบับที่ 1, กุมภาพันธ์ 2516, หน้า 125-131
6. Macbean, *op.cit.*, p. 339-341.
7. พรายพล คุ่มทรัพย์ "การวิเคราะห์สาเหตุของการขาดเสถียรภาพในสินค้าส่งออกบางชนิดของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2500-2517," *วารสารเศรษฐศาสตร์* มิถุนายน 2521, หน้า 34-56
8. คูรายละเอียดเขตเศรษฐกิจแต่ละเขตประกอบด้วยจังหวัดอะโรบ่างได้จากภาคผนวกที่ 1
9. Coppock, *op.cit.*, p. 24.
10. คูรายละเอียดได้จาก พรายพล คุ่มทรัพย์, *อ้างแล้ว* หน้า 35-39.
11. Jamlong Atikul, *An Econometric Model of Thai Cassava*, School of Development Economics, National Institute of Development Administration, October 1978, pp. 25-38.
12. Sunthorn Rajvongsuek, *An Analysis of the Competition between Kenaf and Cassava in the Northeast Thailand, 1967-1976*. M.A. Thesis, Department of Economics, Thammasat University 1977, pp. 80-82.
13. Jamlong Atikul, *op.cit.*, p. 38.
14. การที่ไม่เปรียบเทียบกับผลงานของ พรายพล คุ่มทรัพย์ เนื่องจากค่าดัชนีความไร้เสถียรภาพของ พรายพล คุ่มทรัพย์ วัดด้วยเปอร์เซ็นต์ความเบี่ยงเบนจากผลเฉลี่ยเคลื่อนที่ 5 ปี นอกจากนี้ข้อมูลที่ใช้มีระยะเวลาที่คาบเกี่ยวกับระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษานี้ การเปรียบเทียบจึงไม่คู่จะมีความหมาย
15. Limprapat, *op.cit.*, p. 185.

ภาคผนวกที่ 1

เขตเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

- เขต 1 หนองคาย อุดรธานี สกลนคร นครพนม
- 2 อุบลราชธานี ยโสธร
- 3 ขอนแก่น กาฬสินธุ์ มหาสารคาม ร้อยเอ็ด
- 4 สุรินทร์ บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ
- 5 นครราชสีมา ชัยภูมิ
- 6 เลย เพชรบูรณ์ นครสวรรค์ อุทัยธานี
- 7 ลพบุรี สระบุรี
- 8 ตาก พิษณุโลก กำแพงเพชร พิจิตร
- 9 น่าน ลำปาง แพร่ สุโขทัย อุตรดิตถ์
- 15 ชลบุรี ระยอง

ที่มา : กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ภาคผนวกที่ 2

1. ข้อมูลเกี่ยวกับผลผลิตและราคาในระดับท้องถิ่น

1. ข้าวโพด

ผลผลิต : ตัน

ราคา : บาท/ตัน

ปี	เขต 5		เขต 6		เขต 7		เขต 8		เขต 9	
	ผลผลิต	ราคา	ผลผลิต	ราคา	ผลผลิต	ราคา	ผลผลิต	ราคา	ผลผลิต	ราคา
2511	77,776	810	334,309	750	478,432	780	186,803	690	78,227	690
2512	120,000	810	415,900	860	666,450	970	213,930	780	105,700	780
2513	208,000	1,060	501,160	990	748,000	1,120	210,500	1,020	114,000	960
2514	296,000	830	769,150	810	169,250	840	202,550	770	162,550	770
2515	102,000	830	449,600	1,090	325,800	1,180	138,000	950	81,600	910
2516	234,000	1,250	900,000	1,250	550,000	1,460	197,000	1,580	145,000	1,410
2517	813,000	2,040	1,014,000	2,250	679,000	2,330	185,000	2,120	106,000	2,080
2518	308,754	1,930	1,316,988	1,830	644,157	1,880	207,866	2,030	131,780	2,050
2519	445,956	1,820	1,107,913	1,760	656,934	1,740	147,667	1,700	106,480	1,750
2520	185,762	1,610	804,874	1,710	234,103	1,670	148,253	1,640	58,925	1,500

ที่มา : กองเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

2. มันสำปะหลัง

ผลผลิต : ตัน

ราคา : บาท/ตัน

ปี	เขต 1		เขต 3		เขต 5		เขต 15	
	ผลผลิต	ราคา	ผลผลิต	ราคา	ผลผลิต	ราคา	ผลผลิต	ราคา
2511	12,988	320	5,322	430	87,227	230	1,741,412	230
2512	21,904	630	7,357	180	278,440	200	1,872,702	220
2513	37,896	480	30,122	560	405,202	230	1,890,280	220
2514	44,843	310	34,184	210	335,466	310	1,832,116	270
2515	162,356	420	166,970	310	521,249	340	1,697,036	320
2516	307,631	220	308,102	240	769,653	230	2,263,635	290
2517	269,329	240	298,766	280	1,047,950	300	2,138,396	430
2518	384,091	370	771,129	450	1,618,100	490	2,550,676	470
2519	641,433	420	1,063,911	470	2,279,522	510	2,758,343	530
2520	1,337,330	400	1,995,404	440	2,195,754	440	2,881,881	480

ที่มา : กองเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

3 ปอแก้ว*

ผลผลิต : ตัน

ราคา : บาท/ตัน

ปี	เขต 1		เขต 2		เขต 3		เขต 4		เขต 5	
	ผลผลิต	ราคา	ผลผลิต	ราคา	ผลผลิต	ราคา	ผลผลิต	ราคา	ผลผลิต	ราคา
2511	21,986	1,380	46,400	1,410	108,354	1,350	51,685	1,990	60,422	1,280
2512	39,832	1,800	96,136	1,850	118,811	1,930	59,682	1,900	57,395	1,920
2513	18,131	1,770	50,126	1,930	98,615	1,950	73,552	2,020	134,914	2,020
2514	29,522	2,290	66,179	2,160	112,242	2,280	77,795	2,290	123,412	2,330
2515	31,522	2,580	39,795	2,620	140,397	2,680	97,676	2,810	100,719	2,810
2516	28,905	3,130	46,637	2,820	176,981	2,520	95,467	2,400	97,004	2,380
2517	30,063	2,060	59,349	2,210	104,757	2,040	76,648	2,040	100,071	2,080
2518	25,362	2,350	49,019	2,420	88,853	2,440	78,293	2,480	58,494	2,480
2519	15,509	2,980	24,372	2,840	52,987	2,790	35,206	2,440	54,849	3,340
2520	30,276	3,880	24,305	3,760	48,056	3,800	41,781	3,910	77,444	4,090

ที่มา : กองเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

* ราคาที่ใช้คำนวณปอแก้วใช้ราคาปอเกรด 2 เป็นตัวแทนราคาปอแก้วทั้งหมด

2. ข้อมูลเกี่ยวกับปริมาณและราคาระดับส่งออก

ปริมาณ : ตัน

ราคา : บาท/ตัน

	ข้าวโพค		มันสำปะหลัง		ปอ	
	ปริมาณ	ราคา	ปริมาณ	ราคา	ปริมาณ	ราคา
2511	1,658,198	1,057	88,854	869	289,478	2,328
2512	1,544,815	1,144	976,091	898	255,978	3,047
2513	1,447,955	1,360	1,326,865	922	257,663	2,790
2514	1,873,461	1,220	1,123,084	1,104	271,676	3,442
2515	1,843,619	1,131	1,311,038	1,180	255,093	4,261
2516	1,386,374	2,142	1,836,453	1,381	264,084	3,991
2517	2,301,576	2,641	2,395,704	1,601	247,006	3,421
2518	2,104,733	2,711	2,385,443	1,927	157,601	4,080
2519	2,419,186	2,346	3,720,710	2,023	138,362	4,185
2520	1,541,967	2,171	3,954,366	1,952	81,233	5,146

ที่มา : รายงานเศรษฐกิจรายเดือน ธนาคารแห่งประเทศไทย